

«...La curiosite du public» (Η περιέργεια του κοινού)
Περί του ήθους του Παπαδιαμάντη

Παύλος Νιρβάνας

[Ο Παύλος Νιρβάνας αφηγείται το παρακάτω περιστατικό, όταν τράβηξε την γνωστή φωτογραφία του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη]

Ὁ καημένος ὁ Ἀλέξανδρος! Καινούργιες ἀνησυχίες θὰ εἶχε πάλι ἡ ἀσκητική του ψυχὴ μὲ τὴ συρροὴ τόσων ξένων καὶ δικῶν μας μουσαφιρέων στὸ ταπεινὸ του σπιτάκι τοῦ ὠραίου νησιοῦ. Τὸν ἐτρόμαζε τόσο πολὺ «ἡ περιέργεια τοῦ Κοινοῦ».

Εἶχα διηγηθεῖ ἄλλοτε τὴν ἀνησυχία του αὐτῆ, ὅταν πῆγα, κλέφτικα, μὲ χίλιες προφάσεις, νὰ τὸν φωτογραφίσω ἀπάνω στὸ καφενεδάκι τῆς Δεξαμενῆς. Δὲν ὑπῆρχε ὡς τότε φωτογραφία τοῦ Παπαδιαμάντη. Καὶ συλλογιζόμενοι ὅτι ἀπ' τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη μπορούσε νὰ πεθάνει ὁ μέγας Σκιαθίτης, καὶ μαζί του νὰ σβύσει γιὰ πάντα ἡ ὁσία μορφή του. Καὶ πότε αὐτό; Σὲ μιὰ ἐποχὴ πού δὲν ὑπάρχει ἀσημότητα πού νὰ μὴν ἔχει λάβει τὶς τιμὲς τοῦ φωτογραφικοῦ φακοῦ. Καὶ πῶς θὰ μπορούσε νὰ δικαιολογηθεῖ μιὰ τέτοια παράλειψη τῆς γενεᾶς μας σ' ἐκείνους πού θὰ ῥθοῦν κατόπι μας νὰ συνεχίσουν τὸ θαυμασμὸ μας γιὰ τὸν ἀπαράμιλλο λυρικό ψυχογράφο τῶν καλῶν καὶ τῶν ταπεινῶν καὶ τὸν ἀγνότατο ποιητὴ τῶν νησιώτικων γιालῶν; Ἀλλὰ ὁ ἀγνὸς αὐτὸς χριστιανός, μὲ τὴ ψυχὴ τοῦ ἀναχωρητῆ, δὲν ἐννοοῦσε, μὲ κανένα τρόπο, νὰ ἐπιτρέψει στὸν ἑαυτό του

μιὰ τέτοια εἰδωλολατρικὴ ματαιότητα. «Οὐ ποιήσεις σεαυτῶ εἰδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα» ἦταν ἡ ἄρνησή του καὶ ἡ ἀπολογία του. Αποφάσισα ὅμως νὰ πάρω τὴν ἁμαρτία του στὸ λαιμό μου. Ὁ Θεὸς καὶ ἡ μακαρία ψυχὴ του ἄς μοῦ συχωρέσουν τὸ κρῖμα μου. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ὠραιότερους τίτλους πὺν ἀναγνωρίζω στὴ ζωὴ μου, εἶναι ὅτι παρέδωκα στοὺς μεταγενέστερους τὴ μορφὴ τοῦ Παπαδιαμάντη.

Μὲ τί δόλια καὶ ἁμαρτωλὰ μέσα ἐπραγματοποίησα τὸν ἄθλο μου αὐτό, τὸ διηγήθηκα, ὅπως εἶπα, ἄλλοῦ. Ἐκεῖνο πὺν μοῦ θυμίζουν ζωηρότερα τώρα οἱ εὐλαβητικὲς γιορτὲς τῆς Σκιάθου, εἶναι ἡ ἀνησυχία του τὴ στιγμὴ πὺν τὸν ἀποτράβηξα ὡς τὴν προσήλια γωνίτσα τοῦ μικροῦ καφενεῖου, γιὰ νὰ ποζάρῃ μπροστὰ στὸν φακό μου. Νὰ «ποζάρῃ» εἶναι ἕνας λεκτικὸς τρόπος. Εἶχε πάρει μόνος του τὴ φυσικὴ του στάση ἀπάνω σὲ μιὰ πρόστυχη καρτέκλα, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὸ στήθος, μὲ τὸ κεφάλι σκυφτό, μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα, στάση βυζαντινοῦ ἀγίου, σὰν ξεσηκωμένη ἀπὸ κάποιο καπνισμένο παλιὸ τέμπλο ἐρημοκλησιοῦ τοῦ νησιοῦ του. Αὐτὴ δὲν ἦταν στάση γιὰ μιὰ πεζή-φωτογραφία. Ἦταν μιὰ καλλιτεχνικὴ σύνθεση, καὶ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἕνα ἔργο τοῦ Πανσελήνου ἢ τοῦ Θεοδοκοπούλου. Ἀμφιβάλλω ἂν φωτογραφικὸς φακὸς ἔλαβε ποτὲ μιὰ τέτοια εὐτυχία.

Ἀλλὰ ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν βιαστικὸς νὰ τελειώνουμε. Γιατί; Μοῦ τὸ ψιθύρισε, ἀνήσυχτα στὸ αὐτί, καὶ ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πὺν τὸν εἶχα ἀκούσει – οὔτε φαντάζομαι πῶς θὰ τὸν ἄκουσε ποτὲ κανένας ἄλλος – νὰ μιλεῖ γαλλικά:

- Nous excitons la curiosite du public.

Ἀκούσατε; Ἐρεθίζαμε τὴν περιέργεια τοῦ ...Κοινοῦ! Ποιοῦ Κοινοῦ; Δὲν ἦταν ἐκεῖ κοντὰ μας παρὰ ἕνα κοιμισμένο γκαρσόνι τοῦ καφενεῖου, ἕνας γεροντάκος πὺν λιαζότανε στὴν ἄλλη γωνία τοῦ μαγαζιοῦ, καὶ δυὸ λουστράκια πὺν παίζανε παράμερα. Αὐτὸ ἦταν τὸ Κοινό, πὺν ἀνησυχούσε τὸν Παπαδιαμάντη ἢ «περιέργειά» του. Κι' αὐτὴ ἦταν ἡ διαπόμπειυσή του, πὺν βιαζότανε νὰ τῆς δώσῃ ἕνα τέλος, – Ἡ φιλία ἐνίκησε τὸ ζορμπαλίκι... μοῦ εἶπε – ἀντιγράφω τὰ ἴδια του τὰ λόγια – στὸ τέλος τοῦ μαρτυρίου του. Μήπως δὲν ἦταν, στ' ἀλήθεια, μιὰ πραγματικὴ θυσία πὺν εἶχε κάνει στὴ φιλία μου; Μιὰ θυσία τῆς ἀγιότητάς του στὴν εἰδωλολατρικὴ ματαιότητα τῶν ἐγκοσμίων.

Καὶ συλλογίζομαι τώρα τὲς ἑκατοντάδες τῶν Γάλλων προσκυνητῶν τῆς ἐταιρείας Μπυντέ, καὶ τῶν δικῶν μας τοῦ «Ὀδοιπορικοῦ Συνδέσμου», πὺν πέρασαν τὸ κατώφλι τοῦ ταπεινοῦ του ἐρημητηρίου, ὅπου πλανᾶται τώρα ἡ σκιά του στὰ γνώριμα καὶ ἀγαπητὰ τῆς κατατόπια τῆς ζωῆς του

καὶ τῆς ἐργασίας του. Συλλογίζομαι τὴν παράταξη τῶν ναυτικῶν ἀγημάτων, ποὺ παρουσίασαν ὅπλα μπροστὰ στὸ μνημεῖο του. Συλλογίζομαι τὶς στολές, τὰ ξίφη, τὶς χρυσές ἐπωμίδες ποὺ ἔλαμπαν κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο τοῦ νησιοῦ του, γιὰ τὴ δόξα του. Συλλογίζομαι τοὺς λόγους τῶν ἐπισήμων, τοὺς ἐθνικοὺς ὕμνους, τὰ στεφάνια τῆς δάφνης, τὶς πανηγυρικὲς κωδωνοκρουσίες, ποὺ ἔπλεξαν μὲ ἤχους καὶ χρώματα τὸ ἐγκώμιό του.

Συλλογίζομαι ὅλα αὐτὸ τὸ δοξαστικὸ πανηγύρι, καὶ ἡ σκέψη μου πετάει στὸ «Κοινὸν» τοῦ ἐρημικοῦ καφενεῖου τῆς Δεξαμενῆς – ἓνα γκαρσόνι, ἓνας γεροντάκος, δυὸ λουστράκια – ποὺ ἀνησυχοῦσε, τὴ μακρυνὴ ἐκείνη μέρα ὁ μακαρίτης μήπως «ἐρεθίσῃ τὴν περιέργειάν των». Τί ἀνησυχία θὰ εἶχε νοιώσει τώρα, στὰ βᾶθη τοῦ ταπεινοῦ τάφου ὅπου «ἀναπαύεται ἐν Χριστῷ» ὁ χριστιανὸς ποιητὴς τῶν ταπεινῶν, ἀπὸ τὸ δοξαστικὸ αὐτὸ θόρυβο; Καὶ πόσο θὰ βιαζότανε πάλι νὰ τελειώσῃ; Ἄν σάλεψαν, ἀπὸ μυστικὲς αὔρες, αὐτὴ τὴ στιγμή, τὰ κυπαρίσσια τοῦ τάφου του, ἓνας στεναγμὸς θὰ βγῆκε ἀπὸ τὸ θρόισμά τους. Ἐνας ἤχος, ποὺ θὰ ξαναψιθύριζε τὰ παλιά του ἐκεῖνα ἀνήσυχια καὶ τόσο συμπαθητικὰ λόγια, σὲ μιὰ γλῶσσα ποὺ τὴν ἐννοοῦσαν τώρα, γιὰτὶ ἦταν δική τους, οἱ εὐλαβητικοὶ προσκυνητές του τῆς γαλλικῆς γῆς:

- Nous excitons la curiosite du public.

(Περιοδικὸ «Νέα Ἐστία» 1933, τ. 133, σελ. 1020-1021)

(Πηγή ἡλ. κειμένου: pemptousia.gr)